

WSTĘP

Toczące się od kilku lat prace i dyskusje na temat reformy ustroju administracyjnego państwa, a co za tym idzie zmian jego przestrzennej struktury administracyjnej, wzbudzają wiele kontrowersji. Powodzenie tych dyskusji, zakończone w sposób najbardziej odczuwalny dla mieszkańca reformą podziału administracyjnego kraju, jest uzależnione od osiągnięcia politycznego i społecznego konsensusu w zakresie następujących problemów:

1) liczby poziomów organizacyjnych administracji państwowej i samorządowej (dwa lub trzy);

2) kompetencji tej administracji, czyli jej siły kreacyjnej i równocześnie ponoszonej odpowiedzialności;

3) określenia zasięgu terytorialnego administrowanych jednostek przestrzennych.

Konsekwencje zmian podziału administracyjnego mają nie tylko wymiar społeczny i polityczny, ale przede wszystkim gospodarczy. Zły, z punktu widzenia ekonomicznego i społecznego, podział stanowi istotną barierę rozwoju kraju, której pokonywanie przez następne kilkanaście lat wymaga ponoszenia przez społeczeństwo stałych kosztów. Koszty te od strony metodycznej są bardzo trudne do oszacowania i jedynie intuicyjnie zdajemy sobie sprawę z ich ogromu. Nie wiemy, ile kosztowała nas adaptacja systemu społeczno-gospodarczego kraju do nowego układu terytorialnego, jaki powstał po 1975 r. Wiemy natomiast, na podstawie wielu badań empirycznych oraz praktyki administracyjnej (rejony), że wprowadzona po 1945 r. regionalna i lokalna struktura gospodarcza przetrwała do dnia dzisiejszego na wielu poziomach organizacji życia społeczno-gospodarczego. Zdajemy sobie również sprawę, że aktualnie istniejący podział, nie przystając do współczesności z wielu względów, wymaga zmiany. Zmiana ta, uwzględniając racje społeczne, gospodarcze i ekonomiczne, powinna nawiązać do trwale funkcjonujących układów przestrzennych, likwidując gorset administracyjny sztucznie nałożony na Polskę w 1975 r.

Wymienione problemy, od których rozwiązania zależy kształt prawny i przestrzenny przyszłej reformy ustroju administracyjnego państwa, mają w fazie dyskusji i konsultacji różne płaszczyzny społecznego odniesienia.

O ile dwa pierwsze zagadnienia należy przede wszystkim rozpatrywać w wymiarze państwowym, o tyle trzeci żywo dotyczy społeczności lokalnej i regionalnej. Na tym bowiem poziomie terytorialno-administracyjnym odbywa się masowa konsumpcja dóbr, oferowanych przez jak najszerzej rozumiane usługi, w znaczący sposób wynikająca ze struktury podziału administracyjnego.

Hierarchia administracyjna osadnictwa oraz zasięg terytorialny jednostek powinny być zatem określane w wyniku konsultacji z mieszkańcami i władzami terenowymi szczebli lokalnego (gminnego) i regionalnego (wojewódzkiego). Wymaga to prowadzenia pracochłonnych i żmudnych badań *in situ*, niezależnych od wszelkiego typu nacisków administracyjnych i politycznych. Ważne jest także wykorzystanie dotychczasowego dorobku naukowego w zakresie problemu funkcjonowania regionalnych i lokalnych systemów terytorialno-społecznych. Literatura naukowa z tego zakresu, która powstała w ostatnich latach, jest bardzo bogata i ze swojej natury wolna od wpływów politycznych.

Zaprezentowane tu wyniki, poza treściami istotnymi z naukowego oraz poznawczego punktu widzenia, mają walor użyteczny i powinny stać się ważkim argumentem w dyskusjach nad:

- 1) istnieniem lub nieistnieniem dużego regionu łódzkiego;
- 2) terytorialnym kształtem tego regionu, zwłaszcza w obszarach, które budzą uzasadnione wątpliwości;
- 3) wewnętrznym podziałem funkcji administracyjnych między niektórymi miastami (ich hierarchią), szczególnie w strefach nakładających się wpływów różnych ośrodków subregionalnych.

Niniejszy zeszyt otwierają dwa artykuły ogólniejsze, stanowiące efekt szerszych badań i przemyśleń ich autorów, ukazujące problem podziału terytorialnego Polski na tle struktur administracyjnych innych krajów europejskich (autorstwa M. Kotera) oraz zagadnienie znaczenia Łodzi w regionalnym i krajowym systemie osadniczym (autorstwa S. Liszewskiego). Oba artykuły, dając szerszy zakres merytoryczny omawianej problematyki, stanowią bardzo dobre wprowadzenie dla dziewięciu następnym opracowań, które prezentują wyniki badań empirycznych. Ponieważ wszystkie materiały terenowe zebrane zostały i opracowane w swojej podstawowej formie wedle wspólnych założeń koncepcyjnych i metodycznych, tę część pracy poprzedza jeszcze artykuł metodologiczny wyjaśniający cele, zakres i metodę badań (autorstwa A. Suliborskiego).

Zaprezentowane szczegółowe studia o charakterze geograficzno-społecznym nad zasięgiem potencjalnego regionu łódzkiego są efektem zbiorowego wysiłku pracowników i doktorantów Instytutu Geografii Ekonomicznej i Organizacji Przestrzeni Uniwersytetu Łódzkiego, studentów II roku geografii studiów dziennych i zaocznych oraz III roku specjalizacji z geografii

regionalnej społeczno-ekonomicznej. Materiały empiryczne zebrano w trakcie ćwiczeń terenowych, które odbyły się w lipcu i sierpniu 1995 r. W tym miejscu składam podziękowania całemu zespołowi kierującemu tymi badaniami oraz studentom za ich rzetelną pracę.

Nie sposób jest też pominąć inicjatora tych badań – nieżyjącego już Prezydenta Łodzi i zarazem Przewodniczącego Unii Metropolii Polskich – Grzegorza Palkę.

Słowa wdzięczności kieruję przede wszystkim do późniejszych władz województwa i miasta Łodzi – za zrozumienie potrzeby empirycznej weryfikacji koncepcji reformy administracyjnej państwa w regionie łódzkim oraz sfinansowanie studiów. Należy mocno podkreślić, że bez tej pomocy cały projekt badawczy, w tak szerokiej skali, nie mógłby zostać zrealizowany.

Wyrazy uznania i podziękowania kieruję także do osób wspomagających nas od strony technicznej, do pań: mgr A. Araszkiewicz, dr I. Jażdżewskiej i Anny Galant. Szczególne uznanie i podziękowanie należy się pani mgr A. Wosiak za obsługę techniczną, a także merytoryczną całego projektu kartograficznego. Wyniki jej pracy widoczne są w postaci kilkudziesięciu kolorowych map opublikowanych w opracowaniu: M. Koter, S. Liszewski, A. Suliborski, 1996, *Delimitacja potencjalnego obszaru województwa łódzkiego*.

Niniejszy tom został złożony w Wydawnictwie Uniwersytetu Łódzkiego w grudniu 1997 r.

Andrzej Suliborski